

POGOVOR

S PROF. SALVATOROM VENOSIJEM

VODJEM PODRUŽNICE SLOVENSKEGA RAZISKOVALNEGA
INSTITUTA*V Ovčji vasi / Valbruna / v Kanalski dolini**Smo pri višarski cerkvi. Dolga leta si bil tukaj upravnik. Bi nam povedal svojo zgodbo; zakaj si začel na Višarjih, kako dolgo si bil tu?*

Tu sem bil osem let. Pomagal sem gospodu Černetu. Ostal je brez personala in tedaj smo mu obljubili, da mu bomo vsi pomagali. Osebnost sem to obljubo izpolnil tako, da sem tukaj pomagal, dokler je bil on živ.

Ne rečem, da je bilo lahko delo. Upravljal je bilo treba štiri hiše in v celoti skrbeti tudi za cerkev. V tistih letih je prihajalo na Višarje veliko slovenskih romarjev, turistov, gornikov, tako da smo včasih imeli pod žičnico 35—40 avtobusov iz vseh slovenskih predelov, iz matične Slovenije, s Koroške, s Primorske, z obeh strani meje.

Moram reči, da sem takrat pravzaprav spoznal, kaj so Višarje pomenile za naš narod. Bile so stična točka, kamor so Slovenci prihajali z vseh strani, tudi zdomci iz Amerike, Avstralije, Argentine, od povsod, kjer je bival slovenski živelj. Stari so mi pripovedovali, da nekoč ni bilo Slovenca, ki ne bi bil prišel na Višarje. Te so bile kot slovenska Meka, kamor se je moral Slovenec podati enkrat na leto. V tistih letih sem spoznal, da so Višarje izredno zakoreninjene v zavesti slovenskega človeka. Trajalo bi več generacij, da bi ljudje pozabili na Višarje, in jih ne bi več imeli za svoje. Vesel sem, da so zdaj prav slovenski frančiškani prevzeli upravljanje tega kraja, kar je zagotovilo in porok, da bodo našemu jeziku dali tisto mesto, ki mu na Višarjih pripada, za kar smo se mi vseskozi borili.

Dobro, kaj pa se je medtem tu na Višarjah spremenilo? Rekel si, da so bile prej Višarje kot nekakšna Meka za slovenske rojake tu in onstran meje. Ali se je to zdaj kaj spremenilo? Kateri dogodki so vplivali na to in kakšna je zdaj situacija?

Predrugáčilo se je, ko je prišla vmes meja, in dobro veš, kako je z mejo. Enkrat je odprta, drugič je zaprta in je tako težje priti sem. Kljub temu ljudje hodijo. Prej so bile Višarje glavna slovenska božja pot. Zdaj so zaradi meje glavni del prevzele Brezje, ampak Višarje še vedno slovijo kot narodni simbol, steber odpora.

Kako si pa ti osebno doživljal Višarje? Osem let si bil tukaj.

Tu je bila zame velika šola, saj sem pravzaprav spoznal ljudi, njihovo mentaliteto. V marsičem sem videl človeško revščino, tisto notranjo revščino, in zdaj drugače gledam na ljudi kot prej. Sem prihajajo ljudje, ki jih težijo najrazličnejši problemi in jih tukaj

PO 2147/89

skušajo rešiti. Mnogi pa pridejo iz narodnega ponosa ali zaradi tradicije. Kdor je prišel sem gor, četudi ni prišel na božjo pot, je povedal, da je prišel, ker so hodili njegovi starši in stari starši, itd. To je zakoreninjena stvar.

Čeprav je bilo težko, sem bil zelo rad tu. Vendar dveh odgovornih služb človek pri najboljši volji ne more opravljati. Pa tudi nimam več 30 let, da bi tekal okoli.

Si tudi že kot otrok hodil sem? Se spominjaš, kako je bilo takrat na Višarjah?

Spomnim se, da sem prišel prvič gor med vojno, ko so bili še Nemci tukaj. Višarski kor so spremenili v plesišče — plesali so na koru. Potem sem bil tukaj spet leta 1947, ko so Višarje spet odpri in ko so bili tukaj Judje, ki so vsem svetnikom posekali glave. Tega se še dobro spominjam, ker smo potem otroci okrog pobirali te svetnike in jih doma spet lepili skupaj.

Od leta 1948 pa do leta 1959 sem kot otrok vsako poletje pomagal tu. Potem je bil od 1959 do 1974 premor, nato sem bil tukaj vse do leta 1983, dokler je bilo pač odprto, dokler je obratovala žičnica. Potem je bila cerkev v popravilu.

Sem pa tu doživel vse potrese tudi tistega najhujšega, 15. septembra, ko je bilo kot na kakšni ladji; vse je šlo takole... To je bilo leta 1976.

Tukaj si prenehal z delom, ko si dobil službo na SLORI-ju?

Ne, pričel sem učiti v Trstu, v Nabrežini, in potem naj bi nekdo tukaj načrtno prevzel delo. Tuhtali smo, kako, in prišli na misel, da bi ustanovili sedež SLORI-ja. Domenili smo se, naj bi bili na Višarjah, dokler se stvari ne bi uredile. Hvala bogu se je vse uredilo in mi zdaj delo na raziskovalnem inštitutu zelo prija.

V treh letih sem se vživel, marikoga sem spoznal, marsikaj sem se naučil, malo z izkušnjami, ki sem jih imel s tukajšnjimi ljudmi, malo z ljudmi iz doline; tako pač zdaj skušamo zbirati dokumente, pričevanja in občasno izdajati glasilo, da bodo ljudje vedeli, kakšni sta bili njihova zgodovina in preteklost. Danes se ponekod zanika, da je obstajalo nekaj, za kar so se predniki borili, za jezik, za tradicijo...

Kar ljudje čutijo v sebi je tudi del narodnosti. Oni rečejo, da je to »po domače«, da je »naše«, in če to daš na pravo mesto, vidiš, da je le ostala neka identiteta.

Prava redkost je raziskovalni inštitut na podeželju. Zato se najbrž delo tu razlikuje od tistega v Trstu in najbrž ima SLORI kako drugo funkcijo?

Seveda je delo tukaj precej drugačno. Paziti moramo, da so stvari usklajene z glavnim delom, ki ga opravljajo v Trstu, in z lokalnimi potrebami v Kanalski dolini. Zato sem tu. Če bi bil na inštitutu v Trstu, bi bilo tudi moje delo usmerjeno v skupni cilj, ki ga ima inštitut. Od štirih sedežev imata dva (Trst, Gorica) skupno delo, medtem ko imata sedeža v Čedadu in v Kanalski dolini (v Ovčji vasi)

v prvi vrsti krajevno funkcijo; delata za kraj, v katerega sta postavljena.

V širšem smislu smo vsi ena enota, ampak naša prva stvar je delo na terenu.

Ko smo imeli raziskovalni tabor, se je lepo videlo, kako koristen je material, ki ga imamo na sedežu v Kanalski dolini. Ni dosti, odskočna deska za delo je pa le.

Seveda nam je veliko koristil ta material. Če ga ne bi bilo, najbrž tudi ne bi imeli osnovne podlage za raziskovalni tabor.

Ja, mislim, da bi bilo težje. Mentorji so vsi dobro podkovani in so tudi sami prišli s svojim materialom, ki ga bomo lahko uporabili. Kljub temu pa mislim, da je triletno delo tukaj le koristilo.

Si se mogoče kaj bal, kako bo, če pridemo sem, če pride toliko raziskovalcev, 50 ljudi naenkrat? Si predvideval, kako bodo to Žabničani sprejeli?

Žrl sem se. Nisem vedel, kako bo vse to potekalo. Taka stvar lahko izpade zelo lepo, lahko pa je tudi polomija. Izredno sem vesel, da je izpadlo tako; mladi hodijo okrog in nimajo več tistih težav pri intervjuvanju, kot so jih imeli prve dni. Prve dni so se ljudje nekako upirali... Naši ljudje so že taki, da neradi govorijo. Vsakokrat, ko so dali kakšno javno izjavo, so po navadi vedno osebno plačali. To se je dogajalo že od konca prve svetovne vojne dalje. Zato so bolj previdni in neradi govorijo. Kar čudil sem se, s kakšno sproščenostjo so zdaj govorili o tistem najtežjem zgodovinskem trenutku, ko so bile opcije. O tem nikoli niso radi govorili, in tisti, ki so to doživljali, bi najraje videli, da se ne bi nikoli več govorilo o tem. Ali pa raziskovanje narečja: bil sem vesel, da je tako dobro šlo.

Važno je, da širša slovenska skupnost izve (če še ne ve), da tudi na drugem koncu, v teh skritih dolinah (ki so bile pred kratkim že odpisane) ni še vse izumrlo. Enako velja za Rezijo in Beneško Slovenijo.

Res je zanimivo. Tudi sami smo bili presenečeni, da so se ljudje tako odprli. Večkrat smo prišli v hiše in so rekli: »Tukaj najbrž ne boste nič zvedeli, tukaj smo bolj zaprti, leta 1918 smo prišli pod Italijo. Potem so bile opcije. Ne spadamo nikamor.« Dobili smo tudi občutek, da vlada resignativno vzdušje, da ljudje sprejemajo situacijo takšno, kakršna je. Zdaj bi me zanimalo, če situacijo tudi ti tako ocenjuješ ali se mi samo tako zdi?

Mislim, da se ljudje čutijo, kako bi rekel, brez domovine, v čemer je prava tragika. Nikjer ne čutijo domovine. Italija je tukaj, ker je pač tukaj, in ubogati moramo; prej so bili tu Nemci in smo tudi morali ubogati, s Slovenijo nikoli ni bilo veliko stikov. Naš človek ni bil nikoli gospodar na svoji zemlji. Vedno je moral ubogati. S tega vidika je treba razumeti vse boleče izjave. Gotovo bo v intervjujih zabeleženo: občutek biti brez domovine, občutek, da te nihče noče. Poglejte, koliko smo se morali tisti, ki smo se postavili v prve vrste, v okviru manjšine boriti, da smo prišli do delčka tistega, kar nam

pripada. Kako težko je celo slovenska manjšina v Italiji v celoti sprejela dejstvo, da so gori na tromeji še ljudje, ki »tolčejo« slovensko in jih je treba vključiti in poslušati. Res imaš občutek, da si bil dolgo časa odrinjen in izrinjen.

Ti sam si pa le obdržal zavest. Večina ljudi tukaj se ima bolj za Kanalcane ali Ukljane ali Žabničane, ne za Slovence, torej svojo identiteto vežejo pretežno na majhen prostor...

Saj drugega prostora tudi nikoli niso imeli.

Ja, to je zanimivo, ampak kako si ti prišel do te zavesti, da se imaš za Slovenca; kako te gledajo ljudje, saj si tu neke vrste posebnost?

Saj sem vendar hodil osem let v Gorico v šolo! Imel sem popolnoma slovensko šolo. Potem sem več let učil v Trstu. Če sem jaz potreboval toliko časa, da sem se dokopal do tega spoznanja, ko sem imel pravzaprav vse možnosti, kako naj se dokoplje do tega preprost človek, ki ni nikoli imel slovenske šole. Razen tistih, ki so imeli utrakvistično šolo pod Avstrijo, pa še tista je bila uvod v potujčevanje. Jaz te stvari razumem. Ko ti ljudje to povejo, ne lažejo, ampak se iskreno izpovejo.

To smo tudi mi čutili.

Osebnostno nisi doživljal utrakvistične šole — ta je bila inštrument za ponemčevanje?

Sem pa doživljal nemško in italijansko šolo. Bil sem v nemškem otroškem vrtcu. Še zdaj znam peti nemške otroške pesmi. Zato smo tudi mi veliko pozornost posvečali petju, ko smo začeli s slovenskim poukom. Kar se otrok nauči, ga spremlja vse življenje.

Torej, najprej sem bil v nemškem otroškem vrtcu, osnovna šola je bila delno nemška, potem pa italijanska. Tam med sabo nismo smeli govoriti v svojem narečju, sicer so nas kaznovali, izključevali itd. In potem, ko smo prišli v šolo v Gorico, kar naenkrat tak preobrat. Ista državna šola, pa si lahko pisal slovensko, čeprav nisi znal. Potem sem se prvič učil sklanjati. To se mi je pri slovenski slovnici zdelo najhuje. Rekel sem si: tega se ne bom nikoli naučil. Tako daleč je šlo, da sem prvo leto ušel domov. Drugo leto sem se vrnil, naredil sprejemni izpit in potem v Gorici dokončal osem let gimnazije. Univerza je bila italijansko-slovenska.

Ko sem poučeval v Nabrežini in prišel v stik z otroki, je bil zame spet velik šok, saj nisem mogel razumeti, kako se lahko otroci med sabo pogovarjajo slovensko.

Tudi na Koroškem imamo podobno situacijo. Pri meni je bilo enako. Edina v razredu sem govorila nemško in te dobro razumem. Imela sem dosti psihičnih konfliktov in malo je ljudi, na katere se lahko obrneš, da te razumejo. Je bilo tako tudi pri tebi?

Bilo je pa tudi tole: ko sem prišel domov (ljudje so vedeli, da sem hodil v slovenske šole) so rekli, ja, kaj ti bo pa koristilo, saj slovensko vendarle že znaš. Nauči se italijansko in tisto obvladaj, pa nemško se nauči, »svovenjo« itak že znaš.

Nekaj podobnega sem opazil v Istri, pri Italijanih. Veliko jih pošilja otroke v hrvaško šolo, pravijo: saj italijansko že znamo. Manjšinski jezik je pač problem in biti manjšinec je tudi problematično. Če bi se moral še enkrat roditi, če bi mogel o tem odločiti, se ne bi rad rodil kot manjšinec, ker si ves čas v konfliktni situaciji, na bojni nogi. Vseskozi se moraš braniti, vseskozi moraš prepričevati. Saj končno si kot kakšen misionar. Nimaš počitka ne v soboto ne v nedeljo in ne med tednom.

Kakšna je po tvojem mnenju vloga znanosti v taki težki situaciji? Delno si to že omenil, ampak vseeno me še zanima to vprašanje. Vi se bolj kot druge znanosti borite za avtonomnost. Podružnica Slorija v Žabnicah, čeprav je znanstvena ustanova, je v stalnem stiku z neko politiko, z nekimi silami, ki hočejo stvari drugače prikazovati. Kakšna je potem vloga znanstvenika, intelektualca v taki družbi, predvsem s stališča podružnice Slorija v Kanalski dolini?

To je tako, da imaš nalogo osvetljevati, spravljati resnico na dan, pomagati ljudem, da se dokopljejo do nje. Ampak jaz vedno trdim, da potujčevanje ni prišlo kar čez noč, da asimilacija ni prišla od včeraj do danes, ampak je to trajalo 100 let, tako tudi mi ne moremo spremeniti situacije v nekaj letih. To je dolg proces. Znanstvena ustanova ima vlogo prispevati k temu, da pride do ponovne osveščenosti.

Že, ampak s tem prihajate v večji konflikt kot npr. znanosti na drugih območjih, ki so enonacionalna. Prihajate v večji konflikt z okolico?

Res, ampak resnica in dokazovanje si le utirata pot. Kajti kar koli izdaš, kakršen koli časopis, kakršno koli poročilo — to se med ljudmi razširi. In potem ljudje doma, kjer so sami in kjer niso izpostavljeni nekemu pritisku, le drugače razmišljajo.

Ko smo gledali tisti film, ki je bil posnet pred 10 leti za ljubljansko TV, so mnogi rekli, da je preveč pesimističen, po mojem mnenju pa je bil še zelo optimističen, ker je bilo stanje takrat v resnici še dosti slabše. Danes smo na boljšem. V letošnjem raziskovalnem taboru ni prišlo do kakega šikaniranja s strani oblasti ali do poizvedovanja. Kdor je imel hrbtenico in povedal, kar je mislil, ga nihče ni klical na zagovor in ga tudi ne bo. To je glavno vprašanje oziroma cilj: da se ljudje otresejo strahu, prastrahu. Jaz sem ga tudi imel in sem se ga težko otresel. Tu pa tam še pride do šoka, je pač tako, da smo se rodili v takih krajih.

Kako pa je z domačini, se kaj obračajo na SLORI?

Bolj počasi. Počasi se razve kaj imamo, počasi se že obračajo po razne nasvete, po dokumente. Menim, da nobene stvari ni treba vsiljevati. Bolje je, da sami zvedo kaj imamo, in ko bodo kaj potrebovali, bodo že vedeli kam priti.

To pomeni, da moraš bolj ti sam hoditi od hiše do hiše?

Ja, vendar ne da bi kaj vsiljeval, ker sicer lahko pride do nasprotnih reakcij.

Spominjam se, da sta z gospodom Garjupom naredila neko anketo v vseh treh vaseh: v Ukvah, Žabnicah in v Ovčji vasi. Tu sta nujno prišla v stik z ljudmi, se pravi, da sta imela zelo dobre možnosti za spoznavanje ljudi in kontakt z njimi. Kako je bilo s tem? Je bila anketa dobro sprejeta, sta imela kakšne težave?

Ljudje so mislili, da je anketa v okviru nekega preverjanja. Tako smo jo tudi zastavili: koliko jezikov nekdo zna, s čim se ukvarja, kakšne so gospodarske razmere itd. Zato so tudi sproščeno odgovarjali. Vendar moramo razumeti, da je velikanska razlika med našim tedanjim delom in med sedanjim raziskovalnim taborom. Tedaj smo delali v okviru in pod okriljem župnije. Župniki so oznanili, češ da bomo spraševali, da bomo videli, kakšno je stanje v okviru župnije, in tako nismo imeli težav. Če bi pred 10 leti delali tako anketo z raziskovalnim taborom, kot je tale, bi bili propadli. Danes pa je župnija zelo odmaknjena. Ni več akter; akterji so mladi. Ljudje ne odgovarjajo več župniji, ampak odgovarjajo mladim raziskovalcem, kar je velikanska, velikanska razlika in korak naprej, čeprav se zdi, da ne.

Ljudje so pripovedovali, da je bila slovenščina zvezana s cerkvijo. V cerkvi se je slovensko prepevalo, slovensko so molili in tudi družabno življenje je bilo zelo povezano s cerkvijo. Kako je s tem zdaj? Situacija se je malo spremenila, ampak kljub temu opažam, da ima cerkev relativno zelo pomembno vlogo. Mladi so zelo verni in so pripravljeni sodelovati v cerkvi, čeprav ne sodelujejo tako, kot bi morali. Ali nastajajo določeni konflikti? Spreminja se socialna struktura, ljudje imajo druge interese, predvsem mladi.

Kot sem že povedal: prej ni bilo druge možnosti kot pod okriljem cerkve. Danes se mladi sami organizirajo v svojih društvih, starejši v svojih. Cerkev ima pri tem še vedno velik vpliv in pomen, ker je edino v cerkvi slovenščina še enakovredna italijanščini in nemščini. Glede tega smo v videmski škofiji daleč pred Benečani. Pri nas je normalno, da tudi Italijani sprejemajo v cerkvi slovensko mašo ter pridigo in napise; tega Benečija nima.

Kako pa so tu organizirani Slovenci?

Zdaj so se malo razcepili, odcepili, ampak ne v nekem sovražnem odnosu do cerkvenih struktur. Cerkev spet dobiva tisto mesto, ki ji pripada. Ima svoj krog vernikov, medtem ko kultura prehaja bolj v laične roke, kar je tudi prav.

Imamo društvo Planinka, ki je najstarejše — ustanovljeno leta 1971 — leta 1978 je nastalo društvo Lepi vrh, ki še deluje. Potem je bila ustanovljena mladinska skupina Ojstrnik, zadnja tri leta pa deluje Slovenski klub itd. Vidi se, da manjšina le živi, da ji kulturno življenje ni tuje. Vsak hoče prispevati svoje in vsaka skupina hoče biti v tem okviru samostojna. To se mi zdi povsem normalno.

Kako pa stiki čez mejo, npr. s koroškimi Slovenci ali pa s Slovenijo?

Precej stikov imamo s Koroško, ker oko še vedno gleda čez mejo, proti Celovcu. Saj smo bili vedno povezani, a zgodovina nas je pač postavila na to stran, tako da smo upravno vezani na Trst in Gorico.

Seveda je velika razlika v mentaliteti, ki jo oni tudi skušajo razumeti in nam pomagati. A če le moremo, uideмо čez, v Celovec, tam smo bolj doma. Ni treba dosti razlagati, se že razumemo.

Tudi osebno čutiš tako?

Tudi. Nobene pripombe nimamo glede Trsta in Gorice. Ko pridemo tja, smo dobro sprejeti. Tudi v vseh odborih in strukturah smo, ampak je razlika, ko govoriš o naših problemih s Korošcem ali po govoriš s Primorcem. Korošec te razume bolj s srcem.

Mogoče. Tudi sama sem to doživela, ko sem se pogovarjala z ljudmi. Velikokrat so rekli: »Ja, to je pa moja Korošica.« Ljudje so se rajši pogovarjali z menoj, ki sem prišla s Koroške, kot mogoče z nekom, ki je prišel iz Trsta. Čeprav tega nisem mogla prav razumeti, predvsem ne s strani mladine.

Ko smo bili s Teodorjem Domejem v Lipanji vasi, je takoj stekel prsrčen pogovor s preprostimi ljudmi. Informatorji se niso posebno trudili z razlagami, saj so vedeli, da on že razume.

Kako pa ljudje čutijo republiko Slovenijo oziroma Kranjsko?

Ne vem, kako bi rekel. V Sloveniji imamo dobre stike z oblastjo, ampak velika škoda je bila povzročena, ko so zaprli mejo. Tega ljudje niso mogli razumeti. Razlika je tudi v izražanju. Ko se morajo naši pogovarjati z ljudmi iz Slovenije, jih je sram svoje jezikovne revščine in neradi govorijo. Pa ne iz negostoljubja, ampak iz sramu, da se ne znajo izraziti.

Zdaj ni več tako hudo kot nekoč. Toda če bi bila vrata v Slovenijo bolj odprta, bolj človeška, da bi človek že na meji začutil, da je prišel v Slovenijo ... Večkrat že na meji začutim, da sem tujec. Če govorim slovensko, sem »oplel«. Pa tudi ko prideš čez, je bolj tako ... kako naj se izrazim, je malo kritično ...

Imaš ta občutek?

Imam. Tudi ko prideš v lokal, nimaš s slovenščino kaj početi. Tako je, ne vem, lahko da sem krivičen. Ampak smo le vsi Slovenci v nekem čudnem položaju, ko smo vsepovsod ogroženi.

Ste se že obrnili kdaj na Slovenijo? Kako ta podpira Slovence v Kanalski dolini?

Glede podpiranja se najraje obračamo na Trst in Celovec.

In kakšno obliko ima to podpiranje?

Kar potrebujemo: če rabimo za kulturo, se raje obračamo na zamejce, hitreje gre. Zdaj mi postavljate kočljiva vprašanja. Nerad govorim o tem. Že v Cankarjevem domu sem večkrat kaj povedal o teh stvareh.

Ampak nisi edini, nisi izjema. Tu veliko ljudi tako misli. Mogoče je to zgodovinsko pogojeno. Mogoče napačno slutim, da se ljudje nekoliko bojijo sistema?

Sistem ne igra tolikšne vloge. Kaj jaz vem. Stvar je v tem, da čutiš, da si tujec, ko prideš čez. Ko prideš do oblasti, je vse v redu. Sprejet si kot enak — skupni kulturni prostor itd. Ko pa v praksi prideš kamorkoli, čutiš da si tujec: na meji, v gostilni, na avtocesti, v hotelih. Če boš govoril slovensko, da bi si oddahnil, saj si v domovini in lahko svobodno govoriš, se to obrne; govoriti moraš v tujem jeziku, če hočeš, da te bodo sprejeli kot normalnega človeka. Torej, to ni kritika, ni obsodba, je spoznanje, nekaj, kar sem večkrat doživel in se tega naučil.

Misliš, da bi bilo drugače, če bi se Slovenija malo bolj zanimala tudi za Kanalsko dolino?

Vse je zaman, če je vrh na tvoji strani, ko pa potem baza vse drugače reagira. Bazo bi morali vzgojiti v zdravem narodnem čutu. Tega pa ni.

Recimo, ko sem delal na Višarjah in smo imeli slovenske razglednice, ki smo jih nudili ljudem; marsikdaj sem ugotovil, da jim je bilo skoraj žal, da smo jim ponudili razglednice s slovenskim napisom, in so raje jemali italijanske. Ne večina, ampak videl sem, da je določen del raje vzel razglednico z italijanskim napisom. Imeli smo tudi slovenske značke, pa je marsikdo raje segel po italijanski. Saj pravim, ne večina, ampak že tisti manjšinjski del je zaskrbljujoč. Mi bi temu rekli »menefregizem« v narodnostnem vprašanju, da je nekomu čisto vseeno... Ampak ne bi rad več govoril o tem.

Ja, razumem te. Kljub temu, da si kritičen do narodnostnega vprašanja v Kanalski dolini, si za narodnost storil relativno veliko. Zelo pomembno vlogo igraš tukaj. Na odpor naletiš tako pri domačem prebivalstvu kot drugje, in razumem, da imaš včasih občutek, da nisi dobro sprejet, da te premalo razumejo. Zato se bolj povezuješ s Koroško.

Ali bi lahko definirali razlike, ki so med Slovenci v Italiji in Slovenci na Koroškem?

Tukaj smo bili vedno brez pravic. Pri Italijanih in pri ostalem delu manjšine. Za vsako stvar smo se morali boriti. To te spremlja na celi poti. Ko pa smo pokukali na Koroško, smo bili deležni več razumevanja, kar bom vedno poudarjal. Če bi bil kot manjšinec odvisen od Koroške, bi imel še lažjo dušo, kot jo imam.

Pogovor je prepisan z videokasete, posnete dne 3. septembra 1986, v okviru Mladinskega raziskovalnega tabora Žabnice 1986. Spraševala je *Marija Jurič*.

Besedilo je za objavo pripravil *Naško Križnar*.